

Tożsamość obrazu (streszczenie)

Tożsamość obrazu to doktorskie badawczo - artystyczne opracowanie zagadnienia postrzegania tożsamości i obrazu z perspektywy trzech jednostek: twórcy, osoby pozującej i odbiorcy.

Projekt trwał 4 lata (2013 - 2017) i polegał na tworzeniu dzieł artystycznych dotyczących tożsamości oraz ich analizie, co w ostateczności doprowadziło do wizualnego przedstawienia wyników badań. Opracowania, teoretyczne w którym stawiam siebie w trzech rolach: badacza, twórcy oraz odbiorcy dzieła artystycznego, jak i praktyczne w którym biorą udział respondenci, można rozważać w kategorii eksperymentu artystycznego. W warstwie wizualnej eksperymentu posłużyłam się własnymi dziełami stworzonymi do odczytywania rzeczywistości jak i dekodowania znaczeń oraz ich familiaryzacji, co nadało osobistego charakteru badaniom.

Do analizy obrazu wykorzystywałam narzędzia zapożyczone z nauk społecznych (wywiad skategoryzowany, rejestracja video), a otrzymane w wyniku badań materiały poddałam analizie jakościowej. Dała mi ona odpowiedź na postawioną na początku badań tezę.

Głównym założeniem pracy doktorskiej *Tożsamość obrazu* było potwierdzenie postawionej na początku badań tezy mówiącej o tym, że tożsamość obrazowi nadaje twórca, osoba pozująca i odbiorca niezależnie, i w ten sposób symultanicznie tworzą tożsamość obrazu.

Inspiracją do postawienia tezy było zdanie napisane przez Rolanda Barthesa w książce *Światło obrazu. Uwagi o fotografii*: „Przed obiektywem jestem jednocześnie: tym, za kogo się uważam, tym, za kogo chciałbym, aby mnie brano, tym, za kogo ma mnie fotograf i tym, którym on posługuje się, aby ujawnić swoją sztukę”.¹ Nasuwa się tutaj jedyne możliwe pytanie: Kim jestem?

Obraz występował w badaniach współmiernie do wyobrażeń, które doprowadziły do odnalezienia powiązania pomiędzy tożsamością a obrazem i przedstawiam je w dziele doktorskim *The Family. Tożsamość obrazu* stanowi opracowanie materiałów badawczych, a projekt *The Family* jest graficznym przeniesieniem, zdefiniowaniem *Tożsamość obrazu*.

¹ Roland Barthes, *Światło obrazu. Uwagi o fotografii*, wyd. Aletheia Warszawa 2008, s. 29.

The Family jest rodziną znaków portretowych. Portret jest w sztuce tym, co interesuje mnie najbardziej ze względu na odkrywanie tajemnic Innego. Twarz ludzka i ciało to paleta emocji, pamięci i tajemnic. W przypadku *Tożsamości obrazu* twarz została zdewaluowana za pomocą zasłony i na takim zabiegu oparłam wszystkie działania artystyczne.

Ważna w kwestii merytorycznej projektu okazała się lektura *Światło obrazu. Uwagi o fotografii* Rolanda Barthesa oraz praca François Soulages *Estetyka fotografii. Strata i zysk*. Oba opracowania dotyczą fotografii i jej tajemnicy. Barthes podejmuje rozważania intymne, poszukuje Istoty w fotografii, Soulages natomiast przenika fotografię okiem badacza. Oba ujęcia pasują do widzenia fotografii jako sprawczyni ujmowania teorii w obrazie rzeczywistości.

W celu potwierdzenia postawionej w *Tożsamości obrazu* tezy przeprowadziłam 6 działań w postaci akcji artystyczno-badawczych: *Moje Miasto* (2013 – 2014), *Mieszczanie. W kadrze i poza nim*, *Cityzens* (2013 – 2014), *Urlop czas i przestrzeń* (2014), *Birdheaded* (2015), *Identyczność* (2016). Ostatnie działanie *The Family* (2016 – 2017) jest dziełem intymnym i stanowi podsumowanie aktywności w temacie depersonalizacji. Łącznie w badaniach wzięło udział 106 respondentów, w tym 77 kobiet i 29 mężczyzn.

Badania zostały poprowadzone jako eksperymenty artystyczne mające na celu wywołanie dyskursu nad tym, czym w obecnym świecie „rozbuchanego wizualizmu”² jest obraz, jak jest postrzegany, kim jest twórca, osoba pozująca, odbiorca, czym jest tożsamość.

Tożsamość obrazu składa się z trzech rozdziałów.

Pierwszy rozdział to opis i umiejscowienie pomysłu na projekt. Prezentuje charakterystykę podstawowych pojęć zawartych w dziele, znanych z literatury przedmiotu. Jest wprowadzeniem czytelnika w świat autorki badań.

Drugi rozdział opisuje badania artystyczne prowadzone w latach 2013 – 2017 w postaci eksperymentów w obrębie depersonalizacji, jakimi poddawane były osoby: twórca, pozująca i odbiorca. Przedstawiono w nim 5 działań artystyczno-badawczych: *Moje Miasto* (2013 – 2014), *Mieszczanie. W kadrze i poza nim*, *Cityzens* (2013 – 2014), *Urlop czas i przestrzeń* (2014), *Birdheaded* (2015), *Identyczność* (2016).

² Krzysztof Olechnicki, *Antropologia obrazu*, wyd. O cyna Wydawnicza, Warszawa 2003, s. 278.

Rozdział trzeci to praca doktorska która jest podsumowaniem badań w postaci dzieła składającego się z 18 obrazów z pogranicza fotografii i grafiki cyfrowej zatytułowanego *The Family* (2016-2017). Rozdział ten zawiera szczegółowy opis etapów powstawania zestawu prac poczynając od wewnętrznego, osobistego źródła problemu umiejscowionego w wyobraźni i moich wspomnieniach, po strukturę formalną ujętą w technicznym aspekcie pracy. Cykl *The Family* złożony jest z prac, które obrazują stosunek do tożsamości obrazu, związanej z nią emocji i roli inkarnacji w kształtowaniu się świadomości osobistej. Cały proces powstawania zestawu jest techniką wykoncypowaną na okoliczność powstania pracy doktorskiej *Tożsamość obrazu*. Cykl *The Family* został przedstawiony w formie reprodukcji w ostatnim rozdziale rozprawy.

Punktem wyjścia dla *The Family* było rozczarowanie, nieukontentowanie obrazem, upływem czasu, wyborami i zmianami, jakie następują w konsekwencji podejmowania działań. Przez całe życie asymiluję się do konsekwencji uwarunkowanych wyborami dokonanymi przez siebie, ale to także pokłosa stanowisk innych. Podłoże ma miejsce wyłącznie w zestawieniu ja z Innym. Rozpoznaję siebie w kontekście drugiego. „Zdaniem Martina Bubera, to człowiek sam określa relacje, z jakimi wchodzi w kontakt z innymi ludźmi, a sama relacja pozwala mu lepiej określić samego siebie”.³ Nie będę wiedział, kim jestem, dopóki nie spotkam Innego, który mi o tym powie.

The Family jest reprezentacją *Tożsamości obrazu* na styku badawczym i artystycznym. Wywodzi się z przeprowadzonych i opisanych w pracy doktorskiej badań mających na celu uchwycenie powiązania pomiędzy osobami twórcy – pozującego – odbiorcy a obrazem. Dążenie do rozwiązania wątpliwości dotyczących tożsamości spowodowało powstanie wielu obrazów odwołujących się do identyfikacji.

Identyfikacja okazuje się sednem istnienia. Samookreślenie ja pozwala na budowanie więzi i podejmowanie decyzji, które rzutują na pamięć nie tylko własną, ponieważ skutki postanowień zataczają kregi. Zarówno *The Family* jak i pozostałe działania artystyczno - badawcze przedstawiały obrazy portretowe osób, którym „odebrano” twarz jako podstawową reprezentację komunikowania. Zadaniem wszystkich grup biorących udział w badaniach, twórcy, osoby pozującej, odbiorcy było odnalezienie pojęć dla określenia tego, kim są, co czują, wreszcie co widzą na obrazie i czy to ma dla nich znaczenie.

³ Teresa Żółkowska, *Ja, ty, inny – dialog?*, Studia edukacyjne nr 28/2013, s. 19.

Na początku badań założyłam, że wszystkie osoby biorące w nich udział są podmiotami – twórca, osoba pozująca i odbiorca. Trzy podmioty i trzy jaźnie. Z taką referencją wkraczałam w świat badań.

W analizie podmiotowości twórcy i osoby pozującej skupiałam się na ocenie rozumienia przez ją swojego położenia. Analiza dokonywana była w czasie bezpośrednim podczas czynności związanych z sesją zdjęciową lub, inaczej mówiąc, powstawaniem dzieła.

Odbiorca dokonywał analizy podmiotowej obrazu z racji tego, że był to obraz przedstawiający jakiś ludzki byt, a analiza dotyczyła tego bytu. Interesowało mnie odczytywanie kodu na nim wpisanego, a nie analiza formalna dzieła.

I tak trzy podmioty – twórca, osoba pozująca i odbiorca – spotkały się na okoliczność powstawania i dekodowania znaczenia obrazu, na którym utajniono tożsamość podmiotu.

Narzędzia, jakimi posłużyłam się do zakrycia twarzy, to najprostsze przedmioty, po jakie mogłam sięgnąć – torba bawełniana, papierowa, odzienie wierzchnie, materiał z nadrukiem.

Zgromadzone dane podczas 6 eksperymentów artystycznych dostarczyły mi nieschematycznych wniosków, a omawiam je w konkluzjach podsumowujących pracę.

Natomiast całe opracowanie pracy doktorskiej pod tytułem *Tożsamość obrazu* można potraktować jak kolejny eksperyment artystyczny, bo podczas czytania i obcowania z obrazem dla odbiorcy zaistnieje niepowtarzalna okazja zajęcia własnego stanowiska wobec tożsamości i obrazu.

